

VOORTGANGSRAPPORTAGE
RUIMTELIJKE ADAPTATIE OVER 2021

NATIONAAL
DELTAPROGRAMMA
RUIMTELIJKE ADAPTATIE

Achtergronddocument G

Voortgangsrapportage Ruimtelijke Adaptatie over 2021

1 Inleiding en aanpak

Conform de Deltawet rapporteert de Deltacommissaris jaarlijks over de voortgang in het Deltaprogramma. Hiervoor wordt ieder jaar getoetst waar het deltaprogramma nu staat, of de doelen haalbaar zijn en wat extra aandacht vraagt. Ook wordt zesjaarlijks in kaart gebracht of het nodig is om de koers bij te stellen.

In 2017 is het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) vastgesteld en zijn 7 ambities geformuleerd. Ieder jaar wordt de monitor gebruikt om de landelijke voortgang van de zeven ambities van het DPRA te rapporteren en aanbevelingen te formuleren aan het DPRA. Ook dit jaar is de voortgangsinformatie in de periode maart 2021 – maart 2022 van de ambities opgehaald, maar in de uitvraag (zie bijlage 1) is er meer gericht gevraagd naar deelonderwerpen waar mogelijk bijsturing op nodig is. Deze uitvraag is door middel van twee sporen uitgevoerd. Ten eerste met een schriftelijke enquête die is uitgestuurd naar alle werkregio's en ten tweede door interviews met een representatieve groep werkregio's, uitgevoerd door Platform Samen Klimaatbestendig in afstemming met de gebiedscoördinatoren. De enquête had een meer open vorm dan voorgaande jaren. Dit gaf de regio's meer ruimte om knelpunten te duiden en aan te geven waar het DPRA (rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen gezamenlijk) meer oog voor zou moeten hebben. In de interviews werd meer diepgaand besproken waar klimaatadaptatie tegen grenzen aan loopt. Hierbij is nadrukkelijk vermeld –en uitgesproken- dat de rapportage bedoeld is om een zo juist mogelijk beeld te geven van de stand van zaken met betrekking tot de voortgang van de implementatie van de 7 ambities van DPRA. Ook biedt de aangeleverde informatie mogelijkheden voor kennisuitwisseling en het delen van praktijkervaringen, binnen regio's alsook tussen regio's.

De uitvraag bestaat uit 8 vragen, waarbij extra aandacht is gegeven aan de onderwerpen die in de DPRA voortgangsrapportage over 2020 naar voren zijn gekomen. Interviews hebben plaatsgevonden van begin februari 2022 tot eind maart 2022. In de selectie van interviews is rekening gehouden met geografische spreiding en spreiding van gemeenten, provincies en waterschappen en waar mogelijk zijn deze gezamenlijk geïnterviewd. In totaal zijn er op de schriftelijke enquête 40 reacties ontvangen en zijn er 20 interviews gehouden.

2 Hoofdlijnen uitkomsten monitor

Klimaatadaptatie is als thema overal in Nederland geland. De stresstesten en risicodialogen hebben de professionals inzicht gegeven in de noodzaak van klimaatadaptatie en ook op bestuurlijk niveau wordt dit onderkend. Op veel plekken heeft dit geleid tot concrete klimaatbestendige projecten. Doordat klimaatadaptatie steeds meer richting de uitvoeringspraktijk gaat, worden ook de praktische hindernissen steeds zichtbaarder. Deze praktische bezwaren zijn nu al het grootste risico voor het klimaatbestendig maken van Nederland en de meeste werkregio's verwachten dat deze de aankomende jaren nog nijpender zullen worden. Er is een groot tekort aan personele capaciteit. Bij ruimtelijke of financiële concurrentie met andere thema's legt klimaatadaptatie het vaak af en maatregelen tegen hittestress zijn moeilijk onder te brengen binnen bestaande budgetten.

Het tekort aan gekwalificeerd personeel is de eerste en belangrijkste praktische hindernis om de ambitie 'klimaatbestendig en water robuust maken deel uit van het dagelijks en strategisch handelen' (Deltaprogramma 2021) te halen. De complexiteit van het thema, met alles wat klimaatadaptatie raakt, werkt verlamdend. Het vraagt om strategische denkers en doeners die alle lagen in een organisatie kunnen begrijpen en bedienen, om dit te doorbreken. Dit tekort lijkt het meest urgent bij strategen, procesmanagers, en dagelijkse uitvoering van projecten (projectleiders, technici etc.). Dit heeft meerdere gevolgen: verschillende snelheden tussen gemeenten binnen werkregio's, vertraging of niet kunnen toepassen van klimaatbestendige maatregelen en het niet kunnen verbinden van klimaatadaptatie met andere transitie's. Het grootste deel van de werkregio's vindt dat het DPRA zich hier meer voor in zou moeten zetten, dan wel door het beschikbaar stellen van procesgeld, dan wel stimuleren van opleiding van gekwalificeerd personeel.

Maatregelen tegen hittestress lopen in de dagelijkse en strategische praktijk ook tegen financiële en organisatorische hindernissen aan. Ze zijn vaak niet onder te brengen bij een specifieke financiële post zoals de rioolheffing en ook in de impulsregeling is geen ruimte voor hitte gerelateerde maatregelen. De gevolgen van langdurige hitte hebben een grote sociale component. Collega's van het sociale domein waren door corona nog moeilijker te bereiken, deels door het online werken maar ook deels omdat ze de coronacrisis moesten managen. De wijziging van het bouwbesluit in 2021 is onder respondenten vaak niet bekend of voert niet ver genoeg met betrekking tot hittepreventie. Het signaal is duidelijk, geef hitte een volwaardige plek in het DPRA.

Wanneer er ruimtelijke of financiële concurrentie is met andere thema's legt klimaatadaptatie het vaak af. Voor specifieke maatregelen heeft de impulsregeling ervoor gezorgd dat klimaatbestendigheid (m.u.v. hitte) wel een volwaardige plek heeft gekregen in een project. Maar in andere gevallen zijn de (wettelijke) eisen voor andere thema's zoals de energietransitie, stikstof of de woningbouw toch harder. Daarom wordt de roep om de vrijblijvendheid van klimaatadaptatie eraf te halen steeds luider. Daarbij neigt men naar een landelijke kader als instrument, maar andere instrumenten worden niet uitgesloten. Door een verplichtend karakter zal er ook binnen de overheidsorganisaties meer capaciteit en middelen voor vrijgemaakt worden.

Verder is er een toenemend bewustzijn van klimaatongelijkheid, de impact van klimaatverandering is het grootst in de meest kwetsbare wijken. Juist deze bewoners worden slecht bereikt met de middelen die nu worden gebruikt, zoals subsidies. Het gaat over houding en gedrag. Daarom is er behoefte aan kennisontwikkeling over hoe je deze transitie's adequaat aangaat met je inwoners.

3 Antwoorden enquêtevragen

3.1 De 7 ambities

Ieder jaar wordt de monitor gebruikt om de landelijke voortgang van de zeven ambities (Stresstest | Risicodialoog | Uitvoeringsagenda | Meekoppelkansen | Stimuleren en faciliteren | Reguleren en borgen | Handelen bij calamiteiten) van het DPRA te rapporteren. In dit overzicht is de aangeleverde informatie per ambitie geaggregeerd tot een landelijk eindbeeld. Dit is hoofdzakelijk een kwalitatieve weergave van de resultaten. Vervolgens is per ambitie een deelconclusie getrokken.

De eerste stresstest is overal uitgevoerd, op veel plekken is deze stresstest op thema's verder uitgediept om thema specifieke risicodialogen te houden. Voor dit soort risicodialogen wordt meer gericht stakeholders uitgenodigd. Hierbij valt het op dat in landelijk gebied de risicodialogen relatief vaak regionaal worden gevoerd terwijl in stedelijk gebied de risicodialoog vaker binnen de beheergrenzen van de gemeente blijft. Op werkregio niveau zijn een aantal adaptatiestrategieën vastgesteld, maar uitvoeringsagenda's worden voornamelijk op organisatieniveau vastgesteld.

Omdat de impulsregeling op werkregio niveau moet worden aangevraagd zou het plannen die bestuurlijke grenzen overstijgen kunnen stimuleren. Echter, door de voorwaarden die worden gesteld zijn de maatregelen die genomen worden binnen de impulsregio vaak maatregelen binnen gemeentegrenzen. Er is een sterke roep om ook maatregelen tegen hitte op te nemen in de impulsregeling. Ook los van de impulsregeling worden maatregelen tegen wateroverlast makkelijker mee gekoppeld dan maatregelen tegen hitte en droogte.

Op het gebied van reguleren en borgen is op veel plekken beweging, zeker als het gaat over nieuwbouw.

Hemelwaterverordeningen bij nieuwbouw worden steeds normaler en in verschillende regio's is een bouwconvenant gesloten waarin klimaatadaptatie onderdeel is. Toch wordt hier door een deel van de regio's om meer regie vanuit het Rijk gevraagd.

De werkregio's zien calamiteiten als iets dat voornamelijk bij de veiligheidsregio's ligt. De veiligheidsregio's lijken klimaatadaptatie wel meer in het vizier te krijgen en daarvoor risicodialogen te organiseren, of aan te sluiten bij regionale dialogen.

Stimuleren en faciliteren gebeurt met name door middel van klimaatsubsidieregelingen en door risicodialogen met bewoners te organiseren.

3.1.a Belemmerende factoren

Personele capaciteit wordt door bijna alle regio's als knelpunt aangegeven en een groot deel verwacht daarin ook meer ondersteuning van het Deltaprogramma. Ook in de samenwerking wordt personele capaciteit als knelpunt aangegeven, het zorgt voor tempoverschillen binnen een regio. Er wordt naar het Deltaprogramma gekeken om meer aandacht te genereren voor het onderwerp en te zorgen dat het werkveld groeit. Corona was ook een belemmerende factor, mede omdat de collega's van het sociale domein daardoor bezet en onbereikbaar waren voor het hitte vraagstuk.

Behalve in het gebied dat direct getroffen was, zijn de recente weersextremen in Zuid-Limburg geen aanleiding geweest om de reeds doorlopen ambities opnieuw tegen het licht te houden. Een aantal weersextremen met minder nationale aandacht hebben wel impact gehad op de ambities in de werkregio's waar ze plaatsvonden.

3.2 Successen

Veel regio's zijn vooral trots op innovatieve water gerelateerde fysieke projecten. Daarnaast wordt door een aantal werkregio's ook online tools aangedragen als fysieke maatregel. Qua 'zachte' successen lijkt men in de steden meer gericht op het bereiken van inwoners, terwijl in

landelijke gebieden meer wordt verwezen naar de regionale samenwerking. Het opstellen van bouwconvenanten of een samenwerking met andere transitie wordt ook vaak als succes benoemd.

3.3 Samenwerkingen

De samenwerkingsverbanden en de rol van de werkregio's daarin verschillen sterk per regio. De uitvoeringskracht in werkregio's met een grotere stad is meestal het grootste bij die stad, waardoor deze zich soms onttrekt aan de werkregio om niet geremd te worden. In meer landelijke gebieden met meerdere kleinere gemeenten wordt de uitvoeringskracht juist meer bij de werkregio als geheel belegd.

Gemeenten en waterschappen zijn bijna altijd primaire stakeholder in de samenwerking. De betrokkenheid van de provincie is heel verschillend in het land, variërend van trekker tot enkel agendalid. Gemeenten nemen in deze samenwerking vaak verantwoordelijkheid voor stedelijk gebied, terwijl waterschappen en soms provincies verantwoordelijkheid nemen voor het landelijk gebied, met daarbij thema's als bodemdaling, wateroverlast, ruimtelijke verordening, waterveiligheid en aansluiting op stedelijk watersysteem. Organisaties als GGD, veiligheidsregio, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat en drinkwaterbedrijven worden meestal op thema uitgenodigd voor een samenwerking en zijn soms lid van het kernteam van de werkregio. Onduidelijkheden over verantwoordelijkheid spelen het meest in de openbare ruimte, welke verantwoordelijkheden liggen bijvoorbeeld bij eigenaars van gronden, en welke organisatie houdt deze eigenaars aan hun verantwoordelijkheid? Wie is verantwoordelijk voor overgangsg gebied tussen stedelijk en landelijk?

De meeste werkregio's rapporteren dat de samenwerking erg goed verloopt. Wanneer het wat moeilijker wordt, wordt soms wel naar elkaar gekeken, juist omdat de verantwoordelijkheden niet heel duidelijk zijn belegd. Dit gaat dan bijvoorbeeld over coördinatieverantwoordelijkheid, overgangsg gebied landelijk-stedelijk en hoe om te gaan met eigenaren van gronden. Desondanks wordt het verantwoordelijkheidsvraagstuk in de meeste regio's nog niet als problematisch gevoeld.

Over het algemeen zijn werkregio's georganiseerd in een ambtelijk overleg dat tussen 4 en 8 keer per jaar samenkomt en een bestuurlijk overleg dat 2-4 keer bijeenkomt. Soms is er een kernteam dat (veel) vaker samenkomt. In grote gemeenten worden ook interne stuurgroepen op directieniveau opgezet.

Op gebied van publiek-private samenwerkingen wordt nog niet heel veel gedaan. Op sommige plaatsen worden woningcorporaties betrokken en in een enkele werkregio zijn er publiek-private samenwerkingsplatforms, voornamelijk in en rondom grotere gemeenten/steden. Wel wordt opgemerkt dat helder communiceren over risico's moeizaam verloopt. De overheid wil nog steeds 'ontzorgend' zijn en dus geen vervelende boodschap brengen. Dit wordt verder ondermijnd doordat schades die eigenlijk particulier zijn toch worden vergoed door de overheid.

3.4 Grote regionale opgaven

Klimaatadaptatie heeft raakvlakken met veel andere grote regionale opgaven. In de enquête is gevraagd welke grote regionale opgaven men ziet en of deze binnen de werkregio's kunnen worden opgepakt of daarbuiten. De glastuinbouw, het vergroenen van de leefomgeving en klimaatongelijkheid zijn thema's waarvan de oplossing binnen de grenzen van de werkregio liggen. De NOVI en zoetwater worden benoemd als uitsluitend werkregio-overstijgende thema's en processen. Van overige regionale opgaven wordt aangegeven dat ze zowel binnen de werkregio als over de grenzen van de werkregio heen moeten worden opgepakt.

De energietransitie en de woningbouw opgaven worden door de meeste werkregio's benoemd als meest relevante maatschappelijke opgaven in relatie tot klimaatadaptatie. Vanuit klimaatadaptatie zelf worden vooral thema's met betrekking tot bodem en water en landbouw benoemd als grote regionale opgave. Voor de problematiek rondom droogte moet een integrale oplossing worden gevonden waarbij rekening wordt gehouden met bodemdaling, verzilting en daling van de grondwaterstand, maar ook bijvoorbeeld stikstof.

De meeste regio's verwachten dat het aanhaken van klimaatadaptatie op deze thema's (veel) meer kennis en capaciteit zullen gaan kosten de aankomende jaren. Kennis en capaciteit die nu al amper wordt gevonden. Droogte en hitte komen als meest belangrijke naar voren. Daarna de koppeling met energietransitie, woningbouw en het verder ontwikkelen vitaal en kwetsbaar.

3.5 Financiering

Financiering van hitte- en groenmaatregelen in de openbare ruimte wordt als grootste knelpunt aangegeven. De reden hiervoor is dat klimaatadaptatie regelmatig gekoppeld wordt aan rioleringsbudget, maar hitte daar geen onderdeel van is. Hitte is vaak ook geen onderdeel van de afweging voor groenaanleg en –beheer en bovendien wordt hier op veel plekken flink op bezuinigd. Daarnaast is klimaatadaptatiebudget niet gelabeld en valt daardoor vaak uit projecten als de financieringsruimte kleiner wordt.

Financiële prikkels worden veel ingezet, vaak d.m.v. subsidies voor inwoners. Een enkele werkregio trekt de effectiviteit en ook de verdeling van dit soort subsidies in twijfel, omdat uit onderzoek blijkt dat de subsidies vaak naar inwoners gaan die al gemotiveerd en relatief vaak kapitaalkrachtig zijn. In een aantal gemeenten is een hemelwaterverordening voor nieuwbouw van kracht en wordt gewerkt aan bouwconvenanten.

Succesfactoren voor het vinden van financiering zijn voornamelijk het integraal benaderen van opgaven en nadruk leggen op wat het zichtbaar oplevert (mooiere, kwalitatief betere leefomgeving, groen, biodiversiteit etc.). Deze benadering overbrugt het verschil van ‘zachte’ baten op langere termijn in relatie tot harde kosten op korte termijn. Toch blijft dit verschil een uitdaging voor klimaatadaptatie, dat vaak in de weg staat van integrale oplossingen. De beperkte budgetten blijven een probleem.

De inschattingen voor extra lasten variëren sterk, de meeste (ongeveer driekwart) werkregio's wagen zich niet aan een schatting. Voor de werkregio's die zich wel aan een schatting wagen wordt varieert de schatting aanzienlijk, de hoogste schatting aan kosten per persoon is een factor 50 hoger dan de laagste schatting. Over de omvang en scope van de klimaatadaptatie opgave bestaat dus nog veel onduidelijkheid.

3.6 Impulsregeling (peildatum 1 maart 2022)

Iets meer dan de helft van de regio's heeft de eerste aanvraag in de impulsregeling gedaan. Een aantal werkregio's heeft bewust nog geen eerste impulsregeling aanvraag gedaan, omdat zij eerst een goede uitvoeringsagenda willen opstellen. De impulsregeling zorgt dat met name fysieke maatregelen die anders niet waren uitgevoerd nu wel worden uitgevoerd. Dit gaat dus vooral om meekop-

pelen bij projecten, 'rioolvervanging +', maar de echte integrale opgaven en kansen blijven liggen. Een verbreding van de impulsregeling naar ook hitte-gerelateerde maatregelen is een verbetering die breed gedeeld wordt. Daarnaast wordt ook gevraagd naar investeringsmogelijkheden in de private ruimte, zoals bijvoorbeeld het meefinancieren van afkoppelen en vergroenen.

3.7 Monitoring

In de meeste werkregio's wordt er jaarlijks gerapporteerd in kwalitatieve vorm, vaak ook binnen de organisaties. In een aantal regio's is een wat meer geformaliseerde systematiek met bijv. een dashboard in ontwikkeling.

De behoefte aan monitoring wordt door de meeste werkregio's wel gevoeld, maar de een wil vooral proces monitor (lopen de projecten volgens planning) terwijl de ander

uitkomst (zijn we nu klimaatbestendiger) wil monitoren. Op het tweede onderdeel wordt de stresstest ook al wel als monitor beschouwd, waarbij de vraag blijft: “wat is dan klimaatbestendig?”

Een aantal regio's geeft ook aan liever niet méér te monitoren aangezien de werkdruk al hoog genoeg ligt.

3.8 Uitdagingen en vragen aan DPRA

De grootste uitdagingen worden gezien voor het vertalen van ambities en plannen naar realisatie van concrete uitvoeringsprojecten. Het verbinden van de klimaatadaptatie opgave aan andere opgaven zoals de woningbouw, energietransitie of stikstof is daarna het belangrijkste. Ook zoeken een aantal partijen naar een norm: “wanneer zijn we klimaatbestendig genoeg?”

De belangrijkste roep vanuit de werkregio's is de roep om integraliteit van de verschillende thema's op zowel regionaal als landelijk niveau. Interdepartementale keuzes en regels over bijvoorbeeld de opgave voor energietransitie en stikstof combineren met klimaatadaptatie. Maar ook vragen regio's een concretisering van wat er bedoeld wordt met ‘water en bodem als sturend principe’. Daarnaast wordt aan

het DPRA gevraagd om meer politieke urgentie te creëren, bijvoorbeeld door het uitdragen van voorbeeldprojecten. Duidelijkheid creëren over waar de verantwoordelijkheid ligt voor droogte en hitteproblematiek, zowel in de regio als tussen de departementen. Het opstellen van richtlijnen in bijvoorbeeld de woningbouw of een andere sector.

Ook wordt aandacht gevraagd voor de afhandeling van calamiteiten zoals de watersnood in Limburg. De crisisorganisatie functioneert over het algemeen goed, maar de afhandeling moet binnen de staande organisatie worden opgelost en daar is men soms nog een jaar later voltijs mee bezig, waardoor ander werk blijft liggen. Ook is de staande organisatie vaak niet uitgerust voor de taken die daarbij horen, zoals schadeafhandelingen, aansprakelijkheid, vraagbaak, psychische ondersteuning en communicatie over welke maatregelen de overheid wel of niet kan nemen. De oproep is om na een dergelijke grootschalige calamiteit ondersteuning te organiseren.

De komende maanden ontwikkelen de gezamenlijke overheden een Agenda Klimaatadaptatie 2030, waarin de opgaven van DPRA en andere relevante sectoren (bijv. woningbouw, landelijk gebied, gezondheid) in samenkomen. De werkregio's dragen voor de "agenda klimaatadaptatie 2030" veel verschillende thema's aan. Naast de genoemde sectoren (woningbouw, landelijk gebied, gezondheid) wordt ook stikstof, energie, biodiversiteit, en klimaatadaptief bouwen genoemd. Maar zonder voldoende mensen zal deze agenda niet uitgevoerd kunnen worden dus dit vraagstuk zou ook aan bod moeten komen in deze agenda klimaatadaptatie 2030. Als laatste wordt er opgeroepen om ook verder te kijken dan 2050. De levensduur van de meeste bebouwde omgeving is een stuk langer dan 2050 en dus zou ook de horizon waarnaar gekeken wordt verder moeten liggen dan 2050.

Bijlage: Vragenlijst enquête 2022

1) De ambities van het DPRA

Sinds het 'Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie 2018' is Nederland onderweg met de 7 ambities. Overal wordt hard gewerkt om er invulling en uitvoering aan te geven. Dat doen alle regio's op hun eigen manier en in een eigen tempo. Hoe dat gaat blijkt afhankelijk van vele factoren.

Waarom stellen we deze vraag?

Het DPRA 2018 was de start van een 6-jarige cyclus, waarin de ambities worden doorlopen om Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Alle werkregio's in Nederland doorlopen nu de 1e cyclus van 7 ambities van het DPRA, als onderdeel van het Nationaal Deltaprogramma. Het is belangrijk om te weten hoe dat jullie vergaat. Niet alleen als graadmeter voor de voortgang, maar ook als input voor de 2e cyclus. Tussendoor verandert de wereld continu en bieden nieuwe gebeurtenissen nieuwe inzichten. Daar leerden we van drie droge zomers op rij. Vorig jaar leerden we veel van de wateroverlast van

Zuid-Limburg. We willen ontdekken wat de gevolgen en mogelijke oorzaken van deze specifieke gebeurtenis heeft betekend in jullie kijk op de ambities, in jullie regio.

1a: Waar staat jullie werkregio met de voortgang van de 7 ambities?

Kwetsbaarheden in beeld brengen | Risicodialoog voeren en strategieopstellen | Uitvoeringsagenda opstellen | Meekoppelkansen benutten | Stimuleren en faciliteren | Reguleren en borgen | Handelen bij calamiteiten

1b: Welke (belemmerende en stimulerende) ontwikkelingen kwamen jullie tegen in 2021?

1c: Zijn de recente weersextremen in Zuid-Limburg (of je eigen gebied) en de gevolgen daarvan voor jullie aanleiding geweest om de reeds doorlopen ambities opnieuw tegen het licht te houden?

2) Onze behaalde successen door klimaatadaptief werken:

We zien in Nederland steeds meer goede voorbeelden in relatie tot klimaatadaptatie. Er komen parels van projecten voorbij die op veel manieren een waardevolle toevoeging zijn aan de openbare ruimte. Maar er zijn ook samenwerkingsvormen, tools of campagnes ontwikkeld door regio's. Kortom, er is in Nederland genoeg om trots op te zijn!

Waarom stellen we deze vraag?

Goed voorbeeld doet goed volgen, is een bekende tegelwijsheid. Maar vaak zijn we te druk of te bescheiden om goede voorbeelden te laten zien. Dat is jammer, want we kunnen gezamenlijk leren van elkaars voorbeelden! Door jullie lokale klimaatadaptieve trots uiteindelijk breder te delen creëren we versnelling. Bovendien is er niets mooier dan succesvolle projecten op andere plekken in het land

te bezoeken en hierover contact met elkaar te hebben. Zo hoeven we niet allemaal hetzelfde wiel uit te vinden.

2a: Op welke fysieke maatregelen zijn jullie het meest trots? (Dat mogen gezamenlijke projecten zijn, maar ook losse projecten van één van de partijen in je regio. Noem er max 4.)

2b: Op welke 'zachte' successen zijn jullie het meest trots? Denk hierbij aan successen in de samenwerking, in de strategische slagkracht in organisatie, in beleid, in communicatie, enz.

2c: Kun je aangeven of er successen zijn op gebied van procesmatig en/of cyclisch werken?

3) Samenwerken binnen de werkregio:

Nederland telt 345 gemeenten, 12 provincies en 21 waterschappen. Decentrale overheden werken samen aan klimaatadaptatie binnen 45 DPRA werkregio's en ook langs de lijnen van de twee andere Deltaprogramma's en de NAS. Het is een integrale opgave van formaat. Binnen al deze organisaties levert iedereen een bijdrage om klimaatadaptatie goed in te passen in de vele werkprocessen. De organisaties uit de drie overheden hebben óók elkaar nodig. We zijn benieuwd hoe de samenwerking binnen jullie werkregio is ingericht.

Waarom stellen we deze vraag?

Elke werkregio is anders georganiseerd en werkt op andere manieren en met andere partijen samen. Door een beeld te krijgen van hoe en met wie er binnen je regio wordt samengewerkt kunnen we landelijk leren van positieve voorbeelden, maar ook van de minder succesvolle samenwerkingsfactoren. Daarnaast kwam in de vorige rapportage duidelijk naar voren dat het lang niet altijd duidelijk is hoe de verantwoordelijkheid voor klimaatadaptatie is verdeeld tussen regio, gemeenten, provincies en waterschappen. Om te zien of dit thema nadere aandacht behoeft is het goed om

te weten of hier in 2021 verandering in is gekomen.

3a: Met welke bovengenoemde, maar ook externe partijen werken jullie samen binnen de werkregio en hoe intensief is het contact?

Denk bij externe partijen aan GGD, drinkwaterbedrijf etc.

3b: Hoe verloopt de samenwerking tussen die partijen tot nu toe?

3c: Op welke manier beïnvloedt het capaciteitstekort de samenwerking?

3d: In het kader van gedeelde verantwoordelijkheid, wie van deze partijen is verantwoordelijk voor klimaatadaptatie (en voor welk deel)?

3e: Kun je aangeven hoe jullie als regio momenteel zijn georganiseerd? (Beschrijf dat voor zowel de ambtelijke als de bestuurlijke opbouw.)

3f: Zijn jullie als regio ook publieke en/of private samenwerkingen aangegaan? Zo ja, in welke vorm(en)?

4) Grote regionale opgaven:

Binnen iedere DPRA werkregio zijn er vele klimaatopgaven waaraan je samenwerkt. Sommige van deze opgaven zijn gericht op lokale knelpunten. Andere zijn juist regionaal van aard. Voor de regionale klimaatopgaven zijn de fysieke grenzen van je werkregio al snel in beeld. Denk bijvoorbeeld aan bodemdaling, droogte op de hoge zandgronden, verzilting en boezemopgaven in Noord- en West-Nederland of de Zuid-Limburgse beken.

Waarom stellen we deze vraag?

We willen inzicht krijgen in de grote regionale opgaven van nu en van de toekomst. Deze opgaven liggen vaak op het snijvlak van de drie deltaprogramma's en raken naast de gebouwde omgeving ook sectoren als natuur en landbouw. Meer zicht op regionale opgaven biedt aanknopingspunten voor de regionale strategieën in toekomstige Deltaplannen, op het gebied van procesaanpak, kennisdeling, bestuurlijke regie en financiering.

4a: Welke grote maatschappelijk opgaven worden BINNEN jullie werkregio al opgepakt? (energietransitie, landbouw, woningopgave etc.)

In de samenwerking van RIVUS worden geen van bovengenoemde opgaven opgepakt. Dit valt in andere netwerken, denk aan regio Zwolle.

4b: Welke opgaven overstijgen bij jullie op dit moment de grens van je regio? En welke rol spelen jullie als regio in de aanpak van die opgaven?

4c: Van welke grensoverschrijdende opgaven verwacht je dat ze binnen jullie regio binnen nu en een aantal jaar veel (meer) tijd en kennis gaan vragen?

4d: Hoe leggen jullie als regio de verbanden met de andere (bijna altijd grensoverschrijdende) Deltaplannen Zoetwater en Waterveiligheid?

5) Investeren en financieren:

De komende jaren willen we in kaart brengen welke investeringsstromen nodig zijn voor de uitvoering van maatregelen. Dat is een complexe legpuzzel, omdat het publieke én private investeringen betreft. Klimaatadaptatie is bovendien bij overheden in veel gevallen (nog) geen aparte begrotingspost, maar onderdeel van diverse beheer- en ontwikkelbegrotingen. We horen graag hoe de verschillende organisaties in de werkregio tot investeringsbudgetten voor uitvoering komen.

Waarom stellen we deze vraag?

Door meer praktisch inzicht in de knelpunten en succesfactoren bij het financieren van maatregelen kan het DPRA in de toekomst beter inspelen met beleids- handvatten voor financiën, impulsregelingen of andere subsidievormen.

5a: Waar zijn knelpunten bij het vinden van financiering binnen de organisaties?

5b: Wat zijn succesfactoren bij het vinden van financiering binnen de organisaties?

5c: Worden er financiële prikkels en/of dwingende voorwaarden voor private investeringen ingezet? (bijv. hemelwaterverordening, subsidies, heffingskorting)

5d: Is er op dit moment, of op afzienbare termijn zicht op een gezamenlijke regionale investeringsstrategie voor maatregelen?

5e: Wat verwachten jullie als regio dat er per inwoner straks extra aan lasten moet worden gerekend voor klimaatadaptatie?

5f: Probeer een (ruwe!) indicatie te geven van de opgetelde investeringsvolumes in klimaatadaptatie in de werkregio over de laatste drie jaar (totaal in ordegrootte miljoenen euro's).

6) De impulsregeling klimaatadaptatie:

Vanaf 1 januari 2021 kunnen gemeenten, provincies en waterschappen gebruikmaken van de impulsregeling klimaatadaptatie. Via deze regeling kunnen ze een bijdrage van het Rijk krijgen voor klimaatadaptatie maatregelen. Graag krijgen we inzicht in hoe het proces rondom de impulsregeling binnen jullie regio verloopt.

Waarom stellen we deze vraag?

De eerste aanvragen om deze Rijksbijdrage voor klimaatadaptatie maatregelen te ontvangen zijn binnen. De regeling staat nog twee jaar open (2022-2023). We zijn benieuwd of deze vorm voor jullie regio goed werkbaar is, of en hoe het tot versnelling leidt en wat aanbevelingen zouden zijn voor toekomstige vernieuwing van de regeling.

6a: Wat is de status van jullie aanvraag impulsregeling En hoe verliep/verloopt de totstandkoming van de aanvraag?

Onderscheid de status in: nog niet gestart | in voorbereiding | ingediend | toegekend.

6b: Welke mogelijkheden biedt de regeling? Of anders gezegd: wat zou zonder de regeling blijven liggen?

6c: Zijn er aspecten in de regeling die voor verbetering vatbaar zijn?

7) Vraag over monitoring:

We zien in een toenemend aantal regio's de behoefte om de progressie op klimaatadaptatie te monitoren. Dat kan met vele methoden en op veel indicatoren en thema's, zoals monitoren van uitgevoerde fysieke maatregelen, over het beheer daarvan. Monitoren van doelen en de processen van beleid en samenwerking richting die doelen. In de DPRA voortgangsrapportage van 2021 kwam deze diversiteit aan het licht. Anders dan de energietransitie is klimaatadaptatie door het integrale karakter heel moeilijk vast te pinnen in monitoring. Wij zijn benieuwd hoe dat er aan toe gaat.

Waarom stellen we deze vraag?

We zien in de diversiteit aan monitoring in regio's en/of binnen individuele overheidsorganisaties een groeiende

behoefte om gezamenlijk op zoek te gaan naar definities en standaarden. Een meer gestandaardiseerde werkwijze maakt het de komende jaren ook makkelijker om regionale monitoringssystematiek te verbinden aan de nationale behoefte aan monitoring van klimaatadaptatie.

7a Hoe legt de werkregio (of individuele organisatie) de voortgang en resultaten van het werken aan klimaatadaptatie vast?

7b Welke behoefte hebben jullie als regio aan het monitoren van het proces, maar ook aan maatregelen? En is die behoefte enkel ambtelijk, of ook bestuurlijk?

8) Ons signaal vanuit de werkregio:

Voor de volledigheid laten we tot slot ruimte om informatie te delen die je niet in de bovenstaande antwoorden kwijt kon.

8a Welke belangrijkste uitdagingen zie je in de komende jaren voor je werkregio als het gaat om klimaatadaptatie?

8b Waar zou het DPRA het komende jaar meer aandacht voor moeten hebben?

8c De komende maanden ontwikkelen de gezamenlijke overheden een Agenda Klimaatadaptatie 2030, waarin de opgaven van DPRA en andere relevante sectoren (bijv. woningbouw, landelijk gebied, gezondheid) in samenkomen. Wat zou wat jullie betreft niet mogen ontbreken in die agenda?

8d Open vak voor open toevoegingen:.....
Vul hier in wat je in de enquête niet kwijt kon

Nederland is een laaggelegen land met veel water. Het nationaal Deltaprogramma beschermt Nederland tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en draagt bij aan een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting. Op de website van het nationaal Deltaprogramma staat meer informatie over het werk aan onze delta.

Het nationaal Deltaprogramma is een samenwerkingsverband tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Ook kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, burgers en bedrijven denken actief mee.

WWW.DELTAPROGRAMMA.NL

WWW.KLIMAATADAPTATIENEDERLAND.NL

NATIONAAL DELTAPROGRAMMA

ALLES OP
ALLES
VOOR EEN
VEILIGE EN
LEEFBARE
DELTA